

Супруненко С. А. Податковий потенціал в стратегічному податковому плануванні. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2015. Вип. 13. С. 225–229. **11.** Тарангул Л. Л. Горленко І. О., Скоромцова Т. О. Методологічні засади податкового планування у розрізі регіонів. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2009. № 3 (46). С. 85–91. **12.** Тарангул Л. Л. Податкова політика та економічний розвиток регіонів: теорія, методологія, практика: автореф. дис. д-ра екон. наук. НАН України. Ін-т екон. прогнозів. Київ, 2003. 32 с. **13.** Цимбалюк І. О., Лущик В. Д. Податкове навантаження як визначальний чинник розвитку бізнесу. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Лютий. (Вип. 9). С. 5–10. URL: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016/17-vipusk-9-lyutij-2016/1795-tsimbalyuk-i-o-lushchik-v-d-podatkove-navantazheniya-yak-viznachalniy-chinnik-rozvitku-biznesu>. (дата доступу: 06.05.2024). **14.** Цимбалюк І. О., Редько І. М. Формування та оцінка податкового потенціалу регіонів України. Економічний вісник університету: збірник наукових праць учених та аспірантів. Переяслав-Хмельницький : Державний вищий навчальний заклад «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2013. Вип. 20/2. С. 216–221.

УДК 355.018:355.48(477)

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНІ НАСЛІДКИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Пелех А. О.,

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука» (м. Рівне, Україна)*

Науковий керівник: Гончаров Ю. В.,
професор, доктор економічних наук

*Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука» (м. Рівне, Україна)*

***Анотація.** Метою роботи є теоретичне обґрунтування соціально-економічних та гуманітарних наслідків російської агресії для українського народу. Завданням роботи є розглянути характеристики впливу російсько-української війни на економіку України і дослідити соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії проти України. У результаті проведено аналіз соціально-економічних наслідків російської війни проти України і здійснено аналіз гуманітарних наслідків російської агресії.*

Ключові слова: російська агресія, український народ, соціально-економічні наслідки, гуманітарні наслідки.

Abstract. *The purpose of the study is to provide a theoretical substantiation of the socio-economic and humanitarian consequences of Russian aggression for the Ukrainian people. The task of the study is to examine the characteristics of the impact of the Russian-Ukrainian war on the economy of Ukraine and to investigate the socio-economic and humanitarian consequences of Russian aggression against Ukraine. As a result, the author analyses the socio-economic consequences of the Russian war against Ukraine and analyses the humanitarian consequences of Russian aggression.*

Keywords: *Russian aggression, Ukrainian people, socio-economic consequences, humanitarian consequences.*

Російське вторгнення в Україну призвело до великої кількості жертв, значного руйнування житла та іншої інфраструктури, а також до масштабної гуманітарної кризи, яка мала руйнівні фінансові та соціальні наслідки. Допомоги потребує велика кількість осіб, як на окупованих територіях, так і на територіях, які були звільнені від окупантів, а також на не окупованих територіях, всі ці території зазнають артилерійських та бомбових ударів, а також громадяни, які емігрували в інші країни. потрібна допомога. Орієнтовна кількість жертв обчислюється мільйонами [1].

Російське вторгнення в Україну стало найбільшою економічною та соціальною катастрофою з часів Другої світової війни. Масштаби конфлікту з фінансової точки зору призведуть до довгострокового зменшення кількості продовольства, яке експортується з України, це призведе до зростання цін і значного збільшення кількості людей, які страждатимуть від голоду. Тому надзвичайно важливо зосередитися на основних напрямках можливої економічної та соціальної політики, включаючи подолання криз та підтримку соціальної стабільності.

У рамках ведення війни агресивні ракетно-артилерійські обстріли міст призводять до знищення більшості міського житла, зокрема поблизу лінії фронту чи внаслідок атаки. Станом на середину червня 2022 року більше половини всього житлового фонду постраждало у 23 містах. Це викличе необхідність не тільки реконструкції окремих будівель, але і реконструкції міст. В основному постраждав житловий фонд у таких містах, як Маріуполь, Харків, Чернігів та інших. Експерти вважають, що більша частина житлового фонду Северодонецька була зруйнована. Крім того, через продовження активного конфлікту на території Харківської, Луганської, Донецької, Запорізької, Херсонської та Миколаївської областей щодня зростає кількість пошкоджених будівель. Так, приблизно 10 мільйонів будинків були пошкоджені або зруйновані. Попередня вартість прямих збитків становить 36,8 млрд доларів. Міграція, за даними

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, з 24 лютого 2022 року з України мігрувало 4 215 047 осіб. До цього, 21-23 лютого, з Донецької та Луганської областей РФ вїхали 113 тис. осіб. Внутрішня міграція відіграє значну роль у розвитку капітальних ресурсів і може бути важливою частиною розподілу ресурсів між державними кордонами [2].

Розслідування внутрішньої міграції в Україні, яке відбулося з 9 по 16 березня, показало, що конфлікт переміщив приблизно 6,48 мільйона людей - вважаються переміщеними особами - більшість з них покинули свої домівки до початку конфлікту або під час його досяг місця призначення. Тривалість активного конфлікту визначає результати внутрішніх і зовнішніх трансформацій. Переміщені особи мають проблеми з житлом і не мають роботи [3]. Що стосується економіки, то половина валового внутрішнього продукту країни витрачається на території, де відбуваються конфлікти. За прогнозом Міністерства економіки України, цей показник становить 40%. Найбільше постраждали галузі, які не дозволяють працювати віддалено (авіація, суднобудування та споживчий сектор) [4].

Демографічною вразливістю України, окрім зменшення чисельності населення, є статеві-віковий склад її населення. Дітей і підлітків у нас менше порівняно зі старшим поколінням. Це означає, що кількість жінок, які досягнуть репродуктивного віку в найближчі кілька років, буде меншою. Цей елемент матиме проблеми з демографічним відновленням після конфлікту. Навіть за незмінної середньої кількості дітей кількість жінок репродуктивного віку зменшуватиметься, що призведе до меншої народжуваності в сьогоденні та майбутньому. Наслідком цього є зменшення чисельності населення.

Зараз громадян України стало ще менше. Держава має всі компоненти, необхідні для демографічної катастрофи: додаткову смертність, викликану війною, значну внутрішню міграцію, збільшення еміграції (біженців), зниження народжуваності та потенційну втрату території. Особливо суттєвим буде зниження для дітей та населення працездатного віку.

Дослідження Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України свідчать про те, що народжуваність в Україні в майбутньому значно знизиться. Очікується, що станом на 1 січня 2023 року чисельність населення України складала лише 28-34 мільйони, тоді як станом на 1 січня 2022 року в Україні проживало 34,5 мільйона громадян, а майже лише 30 років тому, станом на 1 січня 1993 року, нас було 52,2 мільйона. За оцінками міжнародних організацій, як-от Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, в європейських країнах зареєстровано близько 5 мільйонів українців, у Росії – 2,9 мільйона (деякі були депортовані добровільно, інші – примусово) [5].

Тобто приблизно 8 мільйонів біженців перебувають за кордоном (фактично, це число перевищує 20% населення, яке виїхало). Такої хвилі міграції в Європі не було з часів Другої світової війни. Більшість виїхали люди працездатного віку (30-49 років), які виїхали за кордон. Згідно з даними соціологічного дослідження, 30% українських біженців мають високу освіту, 12% є кваліфікованими робітниками, 14% є підприємцями. І повернути їх буде вкрай складно, тому що західні партнери, які сьогодні нас дуже підтримали, після завершення конфлікту будуть конкурувати з Україною за українців. У статті Анастасії Зануди «Як українська економіка пережила 2022» йдеться про економічний стан країни [6].

Ще у вересні 2022 року втрати української економіки прогнозувалися на рівні понад 30%. Центр економічної стратегії (CES) підрахував, що це падіння є найбільшим щорічним падінням за всю історію незалежності України. Загалом Київська школа економіки підрахувала, що лише прямі збитки, пов'язані з російським вторгненням – житлові будинки, промислові підприємства та інфраструктура – становлять приблизно 136 мільярдів доларів. Розглядається руйнація металургії – одного з найважливіших рушіїв української економіки та головного споживача української продукції. Галузь втратила від однієї до двох третин своїх активів, виробництво металургії скоротилося на 70%, оскільки через східне та південне розташування країни більшість металургійних підприємств України розташовані саме в цих регіонах. Важливо нагадати про єдине пошкодження та втрату двох важливих суден металургійної галузі: «Азовсталі» та ММК Ілліча в Маріуполі.

Наслідками бомбардування енергетичної інфраструктури, яке розпочалося восени, стали відключення електроенергії, 65-відсоткове зростання цін, вихід з ладу до 50% високовольтних потужностей, а також зміна роботи графік роботи підприємств (66%), зниження виробництва (40%), часткове закриття потужностей (12%) і втрата доходу (65%). Сама енергетика швидко адаптувалася до російських атак на НПЗ – нафтовий бізнес вдалося переорієнтувати на альтернативні джерела постачання нафти до Росії та Білорусі. Зміни в структурі «експорт-імпорт» України пояснюються традиційним характером економіки країни. У результаті за перше півріччя 2022 року обсяг українського експорту становив лише дві третини від довоєнного (67,7%). Найважливішими експортними продуктами, які становлять близько 13 відсотків від загального обсягу, є соняшникова олія та кукурудза, остання з яких екпортується морем у рамках зернової угоди [8].

Після перемоги України її головною метою є відновлення підприємств, інфраструктури та робочих місць, а також повернення додому близько 4 мільйонів переміщених осіб. Широкомасштабна кампанія допомоги у відбудові України повинна бути розпочата одразу після

завершення війни, це не дасть Україні чекати завершення процесу захоплення активів у Росії [7].

Конфлікт в Україні вплинув на близько 25% світових поставок зерна, що призвело до зростання світових цін і, як наслідок, продовольчої інфляції та зменшення доступу до продовольства в країнах-імпортерах України та Росії. Це складна ситуація, яка залучає кілька сторін, у результаті весь світ зацікавлений у вирішенні проблеми. Постачання пшениці з України становить 10% від загального споживання пшениці в світі. Наприклад, Єгипет закупає приблизно 80% своєї пшениці з Росії та України, а також 28% з Індонезії та 21% з Бангладеш. Ці країни на кордоні, такі як Румунія, Словаччина, Угорщина, вирішили питання, як експортувати зерно з України в інші країни, вони або спростили процес оформлення вантажоперевезень, або активно ним займаються [7].

Конфлікт в Україні має значний вплив на економіку світу в цілому та призвів до найбільших страждань людства. Багато проблем існує щодо первинних ринків продовольства та палива. Україна та Росія є глобальними учасниками ринків сільськогосподарської продукції, вони поділяють контроль над 53 відсотками світової торгівлі соняшниковою олією та насінням, а також 27 відсотками світових поставок пшениці. Ця ситуація, що розвивається, викликає велике занепокоєння в країнах, що розвиваються. Щонайменше 25 африканських країн, у тому числі багато з найбідніших країн, забирають більше третини своєї пшениці у двох конкуруючих країн. Для 15 із групи цей відсоток перевищує 50%. Збільшення вартості продуктів харчування та палива найбільше вплине на вразливі верстви населення в країнах, що розвиваються, ці витрати перекладаються на найбідніші домогосподарства, які витрачають більшу частину своїх доходів на їжу, що призведе до труднощів і голоду для найбідніших домогосподарств [9].

У зв'язку з цим можемо зробити висновки, що російсько-українська війна має значний вплив на економіку України. По-перше, війна призводить до серйозного зниження інвестиційного клімату в країні. Нестабільність, загроза війни та територіальні проблеми створили невизначеність для бізнесу, що призвело до зменшення обсягів інвестицій та втрати довіри з боку іноземних інвесторів. Друге, соціально-економічні наслідки війни включають велику кількість внутрішньо переміщених осіб, що призвело до загострення проблеми безпритульності та соціальної напруженості.

Щодо економічного впливу, важливо врахувати також втрати в експортних можливостях та збільшення вартості імпорту. Внаслідок війни з Росією, Україна втратила значний ринок збуту для своїх товарів та послуг, а також змушена звертатися до інших ринків, що може призвести до зростання вартості зовнішньої торгівлі. Це може негативно вплинути на торговельний баланс та валютну стабільність країни. Щодо соціально-

економічних наслідків, важливо відзначити зростання безробіття та зменшення рівня доходів населення. Зниження економічних можливостей та погіршення умов життя може призвести до зростання напруги в суспільстві та зменшення довіри до влади.

Щодо гуманітарних наслідків, важливо врахувати психологічний вплив війни на населення. Люди, які пережили війну, можуть потребувати психологічної допомоги та реабілітації, щоб подолати травми та відновити своє психічне здоров'я. Отже, враховуючи нову інформацію, можна зробити висновок, що російсько-українська війна має комплексний вплив на економіку, соціум та гуманітарну ситуацію в Україні. Для подолання цих викликів необхідні не лише економічні та політичні заходи, але й глибокі соціальні та психологічні програми, спрямовані на підтримку та відновлення суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нетреба М. М. Діяльність прес-служби банківської установи в умовах інформаційної війни : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.06; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т журналістики. Київ, 2014. 16 с. 2. Проект Плану відновлення України. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/audit-of-war-damage.pdf> (дата звернення: 04.05.2024). 3. Вплив російсько-українського конфлікту на світову продовольчу безпеку і пов'язані з цим питання в межах мандату Організації Об'єднаних Націй Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО). URL: <https://www.fao.org/3/nj164fr/nj164fr.pdf> (дата звернення: 04.05.2024). 4. Гібридна війна: in verbo et in praxi : [колект. монографія] / О. Базалук, В. Білецький, В. Гуржи, Р. О. Додонов, В. Додонова ; ред.: Р. О. Додонов. Вінниця : Нілан, 2017. 411 с. 5. Вплив російсько-українського конфлікту на світову продовольчу безпеку і пов'язані з цим питання в межах мандату Організації Об'єднаних Націй Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО). URL: <https://www.fao.org/3/nj164fr/nj164fr.pdf> (дата звернення: 04.05.2024). 6. Як війна в Україні впливає на весь світ? URL: <https://www.imf.org/fr/Blogs/Articles/2022/03/15/blog-howwar-in-ukraine-is-reverberating-across-worlds-regions-031522> (дата звернення: 04.05.2024). 7. Чалюк Ю. О. Глобальні соціально-економічні наслідки російськоукраїнської війни. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1224/1179> (дата звернення: 04.05.2024). 8. Центр Разумкова. Соціально-економічні та гуманітарні наслідки російської агресії для українського суспільства. 2022. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_Gum.pdf (дата звернення: 04.05.2024). 9. Які економічні наслідки війни в Україні? URL: <https://www.institutmontaigne.org/analyses/quel-impacteconomique-de-la-guerre-en-ukraine> (дата звернення: 04.05.2024).